

**Культурна-гістарычны аспект у творчасці Максіма Танка і
Дануты Бічэль-Загнетавай**

Гістарычная тэматыка ў беларускай літаратуры займае асаблівае месца. Гэта тлумачыцца тым, што беларускія землі развіваліся побач з дзяржавамі, якія ўвесь час спрабавалі падпарадкаваць сабе нашу Айчыну. Супрацьстаянне ворагам, абарона сваёй зямлі, непакланенне чужынцам выклікаюць у пісьменнікаў гонар за сваіх продкаў. “Пісьменнік, як і гісторык, узнаўляе ў сваіх творах падзеі і рэчы мінуўшчыны, хоць гэтак узнаўленне адрозніваецца ад навуковага. Абапіраючыся на дадзеныя гістарычнай навукі, пісьменнік заўсёды ідзе па шляху творчага вымыслу, без якога немагчыма стварыць па-сапраўднаму мастацкі твор. Аднак вымысел патрабуе, каб прыдуманая сітуацыя была матываваная, а апісанне падзей і асобаў мінуўшчыны, побыту эпохі абапіраліся на факты гістарычных крыніц, на пэўныя навуковыя канцэпцыі” [1, с. 3].

Адным з тых, чыя цікавасць да гістарычнага мінулага вылілася ў агульнапрызнаныя вершы, з’яўляецца Максім Танк. Напоўненыя глыбокім філасофска-аналітычнымсэнсаваннем жыцця і чалавека, высокім гуманістычным зместам і грамадзянска-патрыятычным пафасам, яго творы раскрылі асаблівасці нацыянальнага характару, гістарычнага шляху і лёсу беларускага народа, выявілі багацце і шматстайнасць яго гісторыі і культуры.

У вершы “Готыка Святой Анны” Максім Танк расказвае гісторыю з’яўлення храма Святой Ганны “Грахаводніцу дзеўку Анну / Аддаць на споведзь агню святога: / Агну за тое, што ўсіх чмурыла / Сваёй пякельнай прыгажосцю...” [3, с. 54]. Яскрава адчуваецца асуджэнне аўтарам забойцаў, якія толькі пасля здзяйснення ўчынку адчулі, што гэта была памылка.

У вершы “Гартаючы старонкі гісторыі” пісьменнік задумваецца над тым, чаму ў гісторыі нашай Радзімы было столькі войнаў, бед, гора, слёз. Прычыну ўсяго гэтага аўтар бачыць у праслаўленні паэтамі, песнярамі сваёй зямлі: “Знаць, не трэба было / Нам, так званым / І лірнікам, і песнярам, / Галёкаць на ўвесь свет / Аб непаўторным харакце / І незлічоных скарбах / Нашай зямлі. / Можа, не знала б яна / За свой век столькі прагнай, / Проклятай навалачы” [3, с. 128].

Павагу і ўдзячнасць выказаў пісьменнік выдатным гістарычным асобам у вершы “Акамянелыя волаты”. Для яго волаты – гэта не проста камяні, а заступнікі і абаронцы беларускай зямлі. Яны атаясамліваюцца з людзьмі, якія пакінулі ў гісторыі змагання (асветніцкага, ваеннага, духоўнага) за Радзіму важны адбітак – гэта Глеб Усяслававіч, Рагнеда, Адам Міцкевіч, Кастусь Каліноўскі, Францішак Багушэвіч, Янка Купала, Якуб Колас і інш.

Філасофскімсэнсам пранізаны верш “Травюры Скарыны”: “Ён выразаў іх / На спаконвечным / Дрэве гісторыі / Свайго народа...” Прыладай для гэтага паслужыў “промень сонца, промень веры і любові да народа”. Травюры ўвасабляюць адзінства народа, і гэтак адзінства, як кажа аўтар, мае вялікую сілу: “Сляпым / Вяртае зрок, / Глухім – іх слых, / Няпомнячым – іх памяць, / А без’языкім – мову” [3, с. 124].

Як і ў Максіма Танка, у Дануты Бічэль-Загнетавай ёсць верш, прысвечаны Францыску Скарыну. Гэты твор мае назву “Словам Скарыны”. Паэтэса ўслаўляе асветніка за тое, што сваёй дзейнасцю, працай, ён змог вырваць народ з “цемры”, змог “закрэсліць / <...> непавагі прысуд” [2, с. 95]. У вершы відавочны заклік да беларускага народа: “Патрымаемся, / узяўшыся моцна за рукі / на высокіх пляцоўках / і ў вёсках пустых, – / працавітыя, смелыя, моцныя духам!” [2, с. 95].

Яшчэ адзін твор, прысвечаны выдатнай гістарычнай асобе, – “Еўфрасіння Полацкая”. Твор мае спецыфічную будову: складаецца з сямі частак, у кожнай з якіх прад намі паўстае новая Еўфрасіння. У першай часцы паэтэса ўзвясцівае асобу асветніцы, бо вялікіх сіл і намаганняў каштуе чалавеку ўсё жыццё быць верным Богу – ад самага дзяцінства да сталасці, абагулена падае звесткі пра жыццёвых падзеях: пабудова храма, пострыг у манашкі пляменніц.. У другой часцы паэтка метафарычна апісвае адрачэнне Еўфрасінні ад княскай славы і раскошы дзеля служэння Богу: “Плоцкія страсці духоўным мячом адсякоша, / цела – у пост, у вярэгі, / на кленчы, на крыж” [2, с. 85]. У наступнай часцы расказваецца, што намаганнямі Святой Еўфрасінні былі адчынены школы: “Стала настаўніцай роднай зямлі. / Ўсіх пасадзіла за школьную лаву” [2, с. 86]. У часцы “Жанчына з мячом” Д. Бічэль-Загнетава паказвае Еўфрасінні прыкладам мужнасці і моцы для жанчын: “Вось адкуль з’явіцца сімвал / на фрэсцы, на кафлі – / вобраз жанчыны з мячом вярхом на кані” [2, с. 87]. У пятай часцы гаворыцца пра будаўніцтва Спаскага храма. У вобразе храма Д. Бічэль-Загнетава ўвасабляе беларусаў, якія за сваю гісторыю змагаліся з сцяргамі, войнаў, разрухі, але, нягледзячы на гэта, знайшлі сілы выжыць і заявіць аб сабе як аб свабодным народзе: “Незалежна, высокая, прыгожа растуць беларусы” [2, с. 88]. У часцы “Крыж” пісьменніца апісвае прапажу гэтага самага крыжа. Ёсць звесткі, што на крыжы не хапала некаторых частак. Іх паэтка атаясамлівае са слязьмі дзяцей, дзяўчат ўсёй нацыі. Дзве скрадзеныя “папярэчыны” ўказваюць на накірункі, адкуль за ўсю гісторыю беларусаў на іх нападлі чужакі. У апошняй часцы Еўфрасіння падаецца як натхняльніца людзей на ўсякую пачэсную дзейнасць: “Сілай духоўнай узвысіла Полацк высокая. / Тым, хто імкнуўся да кнігі, свяціла, як зорка. / Мове, адзінай дзяржаве шчэ толькі злучацца” [2, с. 90]. У фінале гучыць заклік да ўшанавання памяці аб Святой Еўфрасінні.

У вершы “Літанне” Д. Бічэль-Загнетава звяртаецца да нашых слаўных продкаў Рагнеды, Усяслава, Еўфрасінні, Скарыны з просьбай аб дапамозе: каб дапамаглі перамагчы ўсіх ворагаў, каб умацоўвалі і падтрымлівалі людскія сілы. У “Баладзе полацкага гарадзішча” пісьменніца звяртае ўвагу на першую полацкую князёўну Рагнеду. У вершаванай форме падаюцца летапісныя звесткі ад сватання Уладзіміра і Яраполка да пострыгу ў манашкі. Д. Бічэль-Загнетава параўноўвае гора ўсёй полацкай зямлі з горам Рагнеды: “Але гора – не мора, хапае вакол. / Шчасце ўсіхняе ўмесціцца ў дзеўчын прыпол” [2, с. 76].

Заклікам да змагання прасякнуты верш “На пляцы пятлі”, прысвечаны асобе Кастуся Каліноўскага. Відавочная вялікая павага і нават любоў да яго, бо паэтка параўноўвае аўтара “Мужыцкай праўды” з Богам. Адмаўляе Д. Бічэль-Загнетава і смерць Каліноўскага: “Няпраўду кажуць, што цябе павесілі... / А дзе ж тады грудочак надмагільны?” [2, с. 39]. Яна верыць, што збярэцца новыя дзецюкі і зноў узнімуцца за Бацькаўшчыну. Паэтка просіць, каб Каліноўскі правёў іх правільнай дарогай: “Кастусь! / прачніся зноў, паўстань з нябыту, / вядзі нас на ахвярную сяўбу” [2, с. 39].

Як бачым, гісторыя свайго народа мае для паэтаў вялікае значэнне. У лірыцы яна займае пачэснае месца. Гісторыя натхняе паэтаў на стварэнне новых, якасных і каштоўных твораў нацыянальнай літаратуры.

Літаратура

1. Балашов, Д. Бремя власти / Д. Балашов / Роман-газета. – 1983. – № 7. – С. 3.
2. Бічэль-Загнетава, Д. А на Палессі : вершы і балады / Д. Бічэль-Загнетава. – Мінск : Маст. літ., 1990. – 159 с.
3. Танк, М. Мне пару крыл дало юнацтва... : выбр. лірыка / М. Танк. – Мінск : Маст. літ., 2003. – 479 с.